

MESZLÉNYI ZOLTÁN dr.

PÁPAI KAMARÁS :

A HERCEGPRIMÁS KISÉRETÉBEN A CHICAGÓI EUCCHARISZTIKUS KONGRESSZUSON.

Az Aquitánia fedélzetén.

AZ AZÓRI-SZIGETEK hosszúsági vonalát szeljük. A tenger teljesen csendes. Ilyenkor csak vágyini lehet utána, de félni tőle nem. Az ember mintha szirénhangokat hallana a mélységekből, szinte szeretne leereszkedni, hogy szétnézzen a sejtések nagy birodalmában, a melyet a végtelen kék víztükör takar. Azt szokták mondani, hogy a tenger végtelensége, a teljes elhagyatottság és minden élő lénytől való elszakitottság érzése nyomasztólag hat az emberre. Ez igaz, ha a tenger viharos és a vihar ereje jobban eszünkbe juttatja kicsinységünket. De amikor csendes, mikor a látókör élesen rajzolódik bele a víznek kékjébe, ilyenkor a tenger végtelensége nem valami súly, mely ráhenezedik a lélekre, hanem inkább ösztönzés minél szabadabb szárnyalásra. Úgy érzem, hogy az oceán távlatai jobban megfelelnek lelkemnek. Ezért nem szívesen tartózkodom a hajó pompás termeiben s ha egy órát benn vagyok, akkor már honvágyyszerű érzéseim támadnak és sietek fel a fedélzetre, sietek a végtelen víztükhöz, melynek szüntelen érzem vonzását.

A B-jelzésű emelet fedélzeti sétányán *Bonzano* bíborost találok, a pápai követet, aki gondolatokban mélyedve jár fel s alá. Tisztelettel köszöntöm s ő nyájasan fogadja üdvözlésemet. Azok közé az emberek közé tartozik, akik első megjelenésre feltétlen bizalmat keltenek mindenkiben. Tekintetében jóságos, szeretetet sugárzó vonás, melyet csak mély lelki élet szokott az arcra varázsolni.

A hajó orra felé megyek, mert ott rendesen kevesebb utas tartózkodik. Itt a párizsi érsekre, *Duboís* bíborosra bukkanok. A francia géniusz minden finomsága párosul benne az egyházfejedelem szeretetreméltó előkelőségével. A tenger tükkrét vizsgálja és a felbukkanó repülő halakon szórakozik. Mikor egy-egy hal felbukkan, a bíboros arcán szentferenci örömök kifejezése jelenik meg

és visszatükrözi lelkének jóságát és szelidségét. Nem messze tőle kíséretének tagjaival beszélget *Reig* bíboros, toledói érsek, Spanyolország primása. Nemcsak híveit, hanem királyát, a Rex Catholicus-t is képviselni fogja a chikagói kongresszuson, aki egyik kamarását, *D'Eril* grófot adta mellé kíséretének.

Visszafordulok a hajó orráról és megyek hátrafelé. Útközben *Piffl* bíborossal, a bécsi érsekkel találkozom, aki *Seipel* volt kancell-

Dubois, Piffl és Csernoch bíbornokok az Aquitánia fedélzetén.

lárral sétál. Osztrák temperamentumnál szokatlan élénkséggel beszélgetnek. Talán hazájuk sorsáról folytatnak eszmecserét, melynek újjáépítésén különböző munkakörben, más és más eszközökkel, de ugyanazzal az önzetlen lelkülettel dolgoznak a monarchia összeomlása óta.

A hajó hátsó részében egy széltől védett szögletben a magyar primás ül. Egy kéktáblájú könyvet olvas, melyet elutazása előtt hoztak neki, az Apponyi Albert nyolcvanadik születésnapjára kiadott emlékkönyvet. Nem zavarom elvonultságában. Lélekben hazája nagy fiával társalog.

Az öt bíboroson kívül még számos püspök, praelatus és pap van a hajón. Hét oltárt állítottak fel csak az első osztályon, hogy mindnyájan misézhessenek. Mikor egyik reggel bemegyek a könyvtárszobába, amelyben reggelenkint négy oltárt rögtönöztek, eszembe jut, hogy mikor Pesten beszállunk az Orient Express egyik kocsijába, a német kalauz megjegyezte, hogy most szent útjuk lesz. (Jetzt werden wir eine heilige Fahrt haben.) Mit szólna ez a derék ember, ha itt volna az Aquitánián, ahol nem egy, de öt bíboros utazik s velük egy csomó püspök és pap? A hajóstársaság is tudatában van, hogy ez az út nem a szokásos, mindennapi szürkeségű átkelés. A Cunard egyik newyorki igazgatója, Mr. Gammie áthajózott Európába és már Párizstól irányította az egyházfejedelmek utazását. A hajón ismételen megjelenik este étkezés alkalmából a primás asztalánál és szeretetreméltóan érdeklődik, hogy nincs-e valami kívánsága. A felelet mindig tagadó, nemcsak mert a magyar primás a legigénytelenebb emberek egyike, hanem mert a hajószemélyzet részéről tanusított figyelem valóban nem hagy kívánni valót hátra.

Newyork.

Az Aquitánia pénteken június 11-én érkezett Newyorkba csaknem menetrendszerű pontossággal. A kikötő előtt a hajót feltartóztatják a partraszállással kapcsolatos formalitások elintézése végett. Ide, ahol a hajó a nyílt tengeren megállott, jött ki *Hayes* bíboros, a newyorki érsek. Fellobogózott yachtja odasimult az oceánjáró hatalmas testéhez és a bíboros feljött, hogy üdvözölje a pápa követét. Bonzano bíborba öltözködve várta az érseket s a kölcsönös üdvözlések után beszállt a yachtba és elindult a kikötő felé. *Hayes* bíboros yachtján kívül egy másik is jött, rajta a magyar címeres lobogóval. Ezen *Széchenyi* László gróf, amerikai követünk és *Winter* newyorki főkonzulunk érkezett. A követ szeretetreméltó gondossággal kieszközölte a hatóságoknál a szükséges engedélyt, hogy a primás a hajót már itt a Quarantine-ban elhagyhassa s vele együtt a yachtot mehessen be a kikötőbe, de a primás nem akart bíboros kollégáitól elszakadni s úgy döntött, hogy velük együtt hagyja el a hajót a kikötőben.

Mikor az amerikai hatóságok közegei a szokásos vizsgálatlalt készen voltak, a hajó lassan elindult a kikötő felé. Az utasok, főleg akik először jöttek át az amerikai kontinensre, mind kint tolongtak a fedélzeti sétányokon és élvezték azt a lebilincselő látványt, melyet a newyorki City nyujt. Felhőkarcolók egyenkint véve kétségkívül izléstelenek. Azonban egy tömegben, úgy, amint a newyorki Cityben aránylag igen szűk területre szorítva merednek az ég felé, megkapják az embert s igazán torkára forrasztják a csodálkozás szavát.

Mint valami mesterségesen összehordott sziklahegy, úgy néz ki a City bizonyos távolságból tekintve. Csak mikor jobban közeledünk, akkor bontakoznak ki az egyes felhőkarcolóknak, a Woolwoth buildingnek és hasonlóknak jellegzetes vonalai.

A lenyűgöző kép feledteti a percek mulását s alig vesszük észre, hogy kikötöttünk. A bíborosokat és kíséretüket a könyvtárterembe hívják. Itt üdvözlí őket röviden, de igazán szívélyes szavakban a newyorki rendezőbizottság elnöke. Miután a bíborosok közül senki sem beszél az angol nyelvet, *Flynn* abbé, a párizsi Madeleine plébánosa, aki *Dubois* bíboros kíséretéhez tartozik, válaszol a bíborosok nevében néhány köszönő szót. A program szerint a tulajdonképeni üdvözlések kinn voltak a dock nagy termében, ahol minden bíborost külön-külön üdvözöltek saját hazájából származó amerikai polgárok. Mikor a dockon végigvonultunk az üdvözlések színhelye felé, a hosszú folyosók és csarnokok csak úgy visszahangzottak az éljenzéstől. *Aránytalanul nagy volt a magyarok száma, akik nemcsak newyorkiak voltak, hanem messze vidékekről is bejöttek gépkocsikon.* Azt hiszem nem túlzok, ha három-ezerre teszem a megjelentek számát. Éltették a primást és virágokat szórtak lábai elé. Mindent hittem volna, de ezt mégsem, hogy már pratalépésénél ekkora tömegek fogják fogadni a magyar egyházfejedelmet. Az amerikai magyar papság is impozáns képvisellel vett részt a fogadtatásnál. Megjelentek a kikötőben a következők : Monsignore *Böhm* Károly (Cleveland), *Eördögh* Elemér (Toledo), *Peéri* Bonaventura (Newyork), *Csernitzky* István (Bridgeport), dr. *Mihalik* István (Philadelphia), dr. *Szabó* János (Trenton), *Barnabás* P. (Doehling), dr. *Kálmán* Özséb (New-Brunswick), *Marczinkó* József (Passaic), *Geist* Alajos (Bridgeport), *Nagy* András (Trauger), *Lisherong* S. J. (Trenton), dr. *Mosonyi* Lipót (Buffalo), *Resteris* József (South Bethlehem), *Nagy* László (Allentown), *Unyi* Bernát (Newyork), dr. *Kemenes* István, *Csopay* G. (Trenton).

A papság nevében *Böhm* Károly prelátus beszélt. Szavai melyekből mély hazafiság csendült ki, könnyekig meghatották a jelenlevőket. Általában már a newyorki fogadtatás első perceiben nyilvánvalóvá lett, hogy a hercegprimás útjának két összetevője van : az egyik *a megjelenés a katolikus Egyház nagy eucharisztikus ünnepeén, a másik az elszakadt magyar testvérek meglátogatása.* Chicagóba ment mint a világegyház bíborosa, a magyarokat látogatta, vigasztalta, erősítette mint Magyarország primása. Egyik napon reprezentálta mint bíboros a világegyházat, másik napon elvegyült atyai szeretettel amerikai testvérei között.

A kikötői üdvözlések után az összes vendégeket automobilokon vitték Newyork egyik legerősebb szállójába, a Hotel Vanderbilt-be. A szálló főbejárata előtt, mely a Park Avenuera nyílik s mely körül volt rakva pápai lobogókkal és az eucharisztikus kon-

gresszus jelvényeivel, kíváncsi tömeg tolongott és leste a kocsikból kiszálló egyházi előkelőségeket. A primást és kíséretét az ötödik emeleten szállásolták el. Főnt a tizennyolcadik emeleten egész kis parancsnokságot alakítottak. Itt tartózkodott *Hoban* chicagói segédpüspök egész vezérkart kitevő kíséretével, melynek egyedüli feladata a vendégek mindennemű igényeinek kielégítése volt. Hogy mennyire iparkodtak minden kényelmet biztosítani, annak megvilágítására szolgáljon az, hogy a tizennyolcadik emeleten még egy külön kápolnát is rendeztek be erre az alkalomra és pedig művészi kivitelű oltárral s egyéb felszereléssel. Szombaton reggel, mikor a jelzett központban kочи után érdeklődtem, elcsipett Mr. *Breen*, az eucharisztikus kongresszussal kapcsolatos sajtóüggyek főnöke, akit már Budapestről ismertünk és a következőket mondta: «Mi csak azért vagyunk itt, hogy a biborosok tartózkodását a lehető legkellemesebbé tegyük. Nekünk tehát nagy örömet fog okozni, ha urának bármilyen óhaját tudomásunkra hozza». Valóban ez a szellem hatotta át az egész rendezőbizottságot. Az amerikai vendégbarátság előtt semmi nem volt lehetetlen, ha arról volt szó, hogy magas vendégeik óhaját teljesítsék.

A biborosok június 11-étől 16-ig tartózkodtak Newyorkban. Ezt az időt a hercegprimás fölhasználta arra, hogy meglátogassa a newyorki és a környékbeli magyarságot. Kiment az Isteni Szeretet Leányainak slaten-islandi nevelőintézetébe, volt New-Brunswickban, Perth Amboyban és Trentonban. Mindenütt kitörő lelkesedéssel fogadták s a városok vezető emberei hivatalos megtiszteltetésben részesítették. Neworkban vasárnap június 13-án misét mondott a 14. utcában épült magyar templomban. A kis templom zsúfolásig megtelt. Többszázan járultak az Úr asztalához. Az első padban láttuk *Széchenyi* László követet és *Winter* főkonzult. A primás, tekintettel a megerőltető és pihenést alig engedő napi programokra, csak csendes misét mondott, melynél *Túri* Béla prélátus, *Péri* Bonaventura newyorki plébános és káplánja segítettek. A biboros főpap az evangélium után beszédet is intézett a hívekhez, melyben egyetértésre buzdította a kintlevő magyarokat s többek között ezeket mondotta:

A katolikus hit alapján és érdekében nagy tüntetés lesz Chicagóban s természetes, hogy a hitéletet megerősítő és a hitélet mellett megnyilatkozó tüntetésből Magyarországnak is ki kellett vennie a részét. Magyarország, amely hűséges szolgája a hitnek, az eucharisztikus kongresszusról nem maradhatott el. Az idők nehéz volta s a nagy út nehézségei ellenére is szép számban jelenünk meg a kongresszuson, ahol el fog hangzani a magyar nyelv is az egyház és a haza érdekeit szolgálva.

A másik ok, amiért eljöttem, hogy színről-színre láthassalak titeket, akik messze szakadtatok a szülőházától, amelyet azonban szeretetben s a hozzá való hűséges ragaszkodásban nem hagytatok

el. Ebben a szülőhaza-szeretetben akarlak megerősíteni benneteket s az én szerény személyem erőt akar meríteni a ti hitetekből.

A katolikus hitnek köszönhetjük, hogy a magyar nemzet ezer éven át bírta a temérdek küzdelmet a sok ellenséggel, mert hitünk megtanított a kitartásra, a ragaszkodásra. Az irek, a lengyelek is katolikus hitüknek köszönhetik, hogy megmaradtak a nemzetek sorában. Mi is magyarok akarunk maradni és katolikusok, mert a hitünk a legerősebb támasz, amelynek segítségével a magyar nemzet ellen intézett támadásoknak ellent állhatunk.

Azzal az erővel és meggyőződéssel, amellyel egyházunkat és hazánkat szeretjük, szeressük egymást is. Szent Pál egy alkalommal bizonyos egyenletlenségre és széthúzásra utalt. Ne tőrjétek meg a visszavonást és széthúzást köztetek!

A nagy és gazdag nemzeteket megfigyelve, látjuk, hogy mi mennyire kevesen vagyunk s milyen kis tényezők vagyunk. Az Isten, a vallás és a haza szeretete kapcsoljon minket egybe! Borítsunk szemfedőt a sértésekre, az egyes nyilatkozatokat ne érezzük ki s tanuljunk meg megértők lenni.

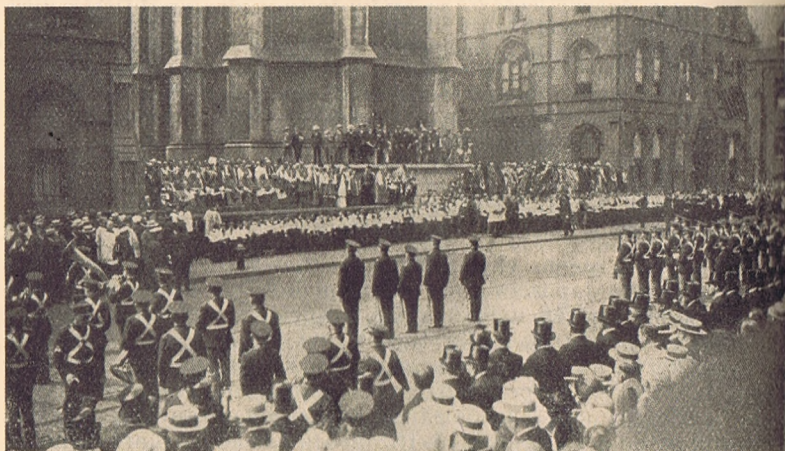
Boldognak érezném magam, ha legalább valamennyire hozzájárulhatnék ahhoz, hogy egy véleményen legyetek, egy magatartáson új és régi hazátok iránt! Arról fogják megismerni bennetek Krisztus követőit, ha szeretitek egymást.

Soha nem fogom elfelejteni ezt a newyorki istentiszteletet. Még eddig nem tapasztaltam, hogy valahol ilyen örömet keltett volna Krisztus nevében jövő főpap megjelenése. Mikor a bíboros kivonult a templomból, alig tudtak neki utat törni. Csókölták nemcsak kezét, de a szó-szoros értelmében ruhájának szegélyét is. Végre beszállhatott kocsijába és bezárult előtte a nyitott üvegajtó. Csak ebben a pillanatban tudott a kocsiig eljutni egy negyven év körüli szelid arcú munkásnő. Bizonyára ő is kezét akart csókolni az egyházfejedelemnek, de már lekésett. Egy pillanatig tétovázott, azután a koci másik ablakához ugrott, amelynek szélén karomat nyugtattam. Megszoritotta karomat, de olyan erővel, amelyet csak akkor tud az ember kifejtteni, amikor mély belső érzések fölfokozzák az izmok erejét. Szemében könny csillogott és csak ennyit mondott: *Köszönjük, hogy eljöttek.* S a következő pillanatban a koci már indított.

Ennek az egyszerű munkásnőnek könnyes szeme és szinte szenvedélyes kézzorítása egy volt a túlradó örömmel ezer és ezerféle nyilvánítása között, melyet a hercegprimás amerikai útján tapasztalhattunk. Kimondhatatlanul hálásak voltak amerikai testvéreink, hogy az ország primása meglátogatta őket.

A newyorki tartózkodásnak két kiemelkedő pontja volt: Egyik a pápai követ fogadtatása a székesegyházban vasárnap délután és kedden a fogadtatás a City Hallban, ahol a világi hatóságok hódoltak a pápa követe előtt. A vasárnapi fogadást nagy parádé előzte meg. A bíborosok a szent Patrick-székesegyház apszisza

előtt egy magaslaton foglaltak helyet, ahonnan kényelmesen lehetett letekinteni a Madison Avenue vonalára. Innen szemlélték végig a newyorki háziezrednek, a Columbus-lovagoknak, a szent János-lovagoknak és az összes számottevő egyesületeknek elvonulását, melyeknek tagjai kivétel nélkül formaruhát viseltek és a messziről jövő idegennek szokatlanul szép látványt nyújtottak. Mikor az egyesületek után a papság is elvonult, a bíborosok is elhagyták helyüket és bevonultak a székesegyházba, amelynek szentélyében az evangéliumi oldalon a pápai követ foglalt helyet, vele szemben

A bíbornokok ünnepélyes fogadtatása a newyorki városházán.

pedig a többi bíborosok. Az üdvözlőbeszédet *Hayes* bíboros-érsek és *Mr. Conboy*, a Catholic Club elnöke tartották. A pápai követ angolul válaszolt és utána pápai áldást adott.

A városházi fogadás kedden délelőtt volt. A Vanderbilt-szállóból hosszú kocsisor vitte a bíborosokat és kíséretüket a város szívében fekvő City-Hallba. Az utakon, melyeken a forgalmat beszüntették, száz és százezer ember állott és tapsolt. A munkások abbahagyták munkájukat és a műhelyekből kivonultak az utcára, hogy láthassák a pápa követét és fogadhassák áldását. A City-Hall régi épület, melyet azért tartanak, mert hagyományos tisztelettel tekintenek rá, mint a régi idők emlékére, amikor Newyorknak még nem voltak világvárosi arányai. Szűk méretei miatt már alig alkalmas ilyen fogadásra, mégis itt rendezték, mert ez Newyork városának leghivatalosabb jellegű épülete. A nép az épület előtt elterülő téren

helyezkedett el, ahová megaphonok vittek ki minden beszédet, mely belül a teremben elhangzott. Beszélt Alfred *Smith*, Newyork állam kormányzója, aki történetesen katolikus s akit mint a demokrata párt jelöltjét enlegetnek a legközelebbi elnökválasztással kapcsolatban. Beszélt ezután James J. *Walker* Newyork polgármestere, aki átnyujtotta a pápa követének a Newyork város díszpolgárságáról szóló oklevelet. Beszédében sok igen érdekes gondolat volt. Különösen megkapott az, amikor azt mondta, hogy *Newyork városa, a legnemzetközibb jellegű város hódol a legnemzetközibb hatalom, a pápaság képviselője előtt*. A fogadtatást az amerikai himnusz, a «Star spangled banner» éneklésével fejezték be. Utána a bíborosok visszatértek a Vanderbilt-szállóba.

Mielőtt a hercegrímás tovább utazott volna Chicagó felé, megérkezett Newyorkba az Olympic-gőzöszön a magyar zarándokok csapata is, akiket *Hanauer* A. István váci püspök vezetett. A zarándoklatban részt vettek: *Tóth* Tihamér egyetemi tanár, Budapest; *Varga* Damján egyetemi tanár, Pécs; *Wiederkehr* József kanonok, Kalocsa; *Schwartz* Gusztáv prelátus, rákospalotai plébános; *Weber* Pál veszprémi püspöki irodaigazgató; *Ungváry* Pál ferencrendi tartományfőnök, Gyöngyös; *Kerner* István kalocsai théológiai tanár, aki az Országos Katolikus Szövetség megbízásából a magyar csoport ügyeit intézte; *Varga* Mihály kiskunmajsai apátplébános; *Horváth* Detre bencésztanár, Sopron; *Szántó* Géza esperesplébános, Kunágota; *Zimits* József, Felsőöszkő; *Erdélyi* Alajos, Vitka; *Fauszt* Antal, Nagyvejke; *Juhász* János, Füüzerradvány; *Madaras* Aurél, Márianosztra; *Zsigovits* Béla, Dorog; *Klobetz* Sándor, Rákospalota; *Pontér* Pál, Kunszentmárton; *Vargha* Szigfried, Rákospalota. Világi résztvevők voltak: *Helesse* Endre budapesti előljáráhelyettes és *Oswald* Ferenc, Palota, Szatmármegye.

A váci püspök vezetése alatt utazó magyar zarándokok előtt érkezett a Tuscania-hajón *Horváth* Győző kalocsai segédpüspök, aki a kongresszusokat rendező állandó bizottság tagjaival indult Le Havreból.

A bíborvonaton Chicagóig.

A különvonat, melyen a pápai követ a bíborosokkal utazott, június 16-án indult a Grand Central állomásról. Ez volt az a híres vonat, melyet a külön kinyomatott menetrend hivatalosan «Cardinals Train»-nek (kardinálisok vonata) nevezett, amely azonban egyszerűen «bíbor vonat» név alatt került be a világsajtóba. A vonatot a Pullmann társaság szolgáltatta s hogy kívülről is jelezze, kiket visz, befestette az egészet, még a kerekeket is, skarlátvörösre. Mindenesetre amerikaián érdekes gondolat volt. A vonat hét Pullmann-kocsiból állott. Amerikai szokás szerint mindegyiknek

külön neve volt s a név az oldalára volt festve széles aranybetűkkel. A következő neveket lehetett olvasni a kocsikon: Pius XI., Cardinal Bonzano, Cardinal Hayes, Bishop Quarter (Chicagó első püspöke), Father Marquette (az első misszionárius, aki 250 év előtt Chicagó vidékére jött), Charles Caroll és St. Mary of Lake. Ez utóbbi a Mundelein, chicagói érsek által alapított nagyszerű szeminárium neve. Azt mondják, hogy Mundelein bíboros szerénységből nem akarta megengedni, hogy az ő neve szerepeljen valamelyik vasuti kocsin, hanem úgy rendelkezett, hogy saját neve helyett szemináriumáról nevezzék el az egyik kocsit. A pápai követ kocsija az utolsó volt s kilátó erkélyben végződött. Indulás előtt ide szálltak föl az összes bíborosok, akik közben megszorodtak, miután Newyorkba érkezett Charost rennesi érsek, *Faulhaber* müncheni érsek és az ír primás, *O'Donnel*. Az elmaradhatatlan fényképezsek itt is jelentkeztek és a pápai követ szalonkocsijának erkélyén összegyűlt bíborosokat szinte szenvedélyes mohósággal fényképezték.

Indulás után ki-ki elhelyezkedett szakaszában. A primás fülkéje a Bishop Quarter nevű kocsiban volt. Mellette kapott helyet egy másik fülkében titkára és Türi prelátus. Alig helyezkedtünk el, megindultak a kölcsönös látogatások. Elsőnek jelentkezik a primás szakaszában *Fumasoni-Biondi*, a washingtoni apostoli delegátus, utána *Faulhaber* bíboros, majd *Heylen* namuri püspök, aki az eucharisztikus kongresszusokat rendező bizottság elnöke. Kedves, jóságos megjelenésű ember, akinek mindenkihez van egy nyájas szava. Már huszonöt éve viseli tisztét s azóta számos nagyszerű kongresszusnak volt szemtanuja és lelkes rendezője.

A vonat közben 100 km sebességgel rohan. A tovatünő városokban harangoznak és nemcsak a pályaudvarokon, hanem a nyílt pályán is az emberek ezrei várják a pápa követét vivő vörös vonatot. A menetrend úgy volt megállapítva, hogy a vonat az éjszakát leszámítva, hétszer állott meg. A délután folyamán Albanyban, Uticában, Syracuseban és Rochesterben, reggel pedig Elkhartban, South Bendben és Porterben. Ezeken az állomásokon mindenütt 20—30 ezerre menő tömeg várta a vonatot. A pápa követe mindenütt kiszállott, vele a bíborosok is és hol az állomási épületek nagy csarnokaiban, hol a szabadban beszédet intézett az egybegyűlt tömeghez és áldást adott. Különösen sokan voltak Rochesterben, ahová a vonat már a napi munkaidő után tért be s így a munkások is kijöhettek az állomásra. Frenetikusan tapsoltak, mikor *Bonzano* bíboros finom alakja megjelent. A rochesteri kiszállás után *Dubois* bíboros szellemesen jegyezte meg: *Most én is felfedeztem a hívő Amerikát*. Általában már ennek az utazásnak körülményei világossá tették, hogy tévedés azt hinni, hogy Amerika csak üzlet és csak börze. Mély vallásos élet megnyilvánulásával találkozhatunk itt lépten-nyomon s főleg a katolikus Egyház előtt.

az emelkedésnek és fejlődésnek óriási perspektívái nyílnak Észak-amerikában. Ennek egyik legszembeszökőbb bizonyítéka a pápa követének utazása. Az egész sajtó megállapította, hogy Amerikában sem belföldi, sem külföldi méltóság utazása ennyire soha nem hozta mozgásba az embereket. *A pápa képviselője mellett minden tekintély eltörpült.* S ez történt abban az Amerikában, ahol a múlt század első felében katolikus papoknak nem lehetett talárisban megjeleneni az utcán, mert mindig inzultustól tarthattak a szektárius szellemtől fűtött türelmetlenek részéről.

Másnap reggel a jelzett állomásokon folytatódtak az előző napi fogadtatások. Egyik érdekessége volt az útnak, hogy South Bendben tömegesen jöttek ki az állomásra az ottani magyarok is plébánosaik, *Wenckheim* Frigyes gróf és *Győrffy* Géza vezetésével. Olyan erős volt az éljenzés, hogy a pápai követnek is feltűnt és a hercegprimást kérte, hogy ő is intézzen néhány szót az egybegyűlt magyarokhoz saját anyanyelvükön. A primás beszélt is és alig mondott néhány szót, máris előkerültek a derék munkásszonyok zsebkendői. Sírtak, de örömeükben . . .

Az éj folyamán nyugodtan aludtunk, s csak másnap tudtuk meg, hogy azokon az állomásokon is jelentős tömegek gyűltek össze, ahol a vonat éjjel haladt át. A hatóságoknak külön kellett intézkedni, hogy az utazó egyházfejedelmek nyugalmát az éj folyamán ne zavarják. Különösen állt ez Clevelandra, amelynek lakói sehogy sem akartak beletörődni, hogy ők nem üdvözölhetik a bíborosokat. *Schrembs* clevelandi püspök, aki a kongresszus utánra várta a primást székvárosában, a következő táviratot intézte hozzá :

«Százezer üdvözlét. Sajnálom, hogy vonata éjféli után halad át Cleveland városán. Papságom és népem velem együtt szívélyesen köszönti Magyarországot hercegprimását, amidőn Clevelandba érkezik Monsignore Böhm Károlynak, az amerikai magyar papok útrőjének aranymiséjére».

A primást meghatotta a figyelem és meglehangú táviratban válaszolt *Schrembs* püspöknek.

A vonaton egyébként ugyanaz a figyelem volt minden irányban tapasztalható, amelyben a partraszállás óta részük volt a magas vendégeknek. A primás egyik kísérője, *Túri* prelátus, az éjszaka folyamán egy kissé rosszul érezte magát és a kora reggeli megállásokhoz nem tudott felkelni ágyából. Futótűzként terjedt el a vonaton a hír, hogy egyik utas gyengélkedik. Megindult az érdeklődés olyan mértékben, hogy szinte már terhes volt. A mindenütt jelenlevő és mindenütt intézkedő *Hoban* püspök csaknem minden negyedórán elmegy a fülke előtt és megkérdezi, nem tehetne-e valamit még a gyengélkedő prelátus érdekében.

A vezetőség különös gondoskodása abban az irányban is meg-

nyilvánult, hogy ezt a bíbor vonatot biztosította az ujságírók egyébként visszaverhetetlen támadásaival szemben is. Ide nem szállhatott fel senki. Itt az interwie-kat keresők egyszer megtapasztalhatták a dantei szót: *Lasciate ogni speranza*. Egy alkalommal kint a nyílt pályán megállott a vonat. Nem sokat hederítettem rá, miért. Később tudtam csak meg a rendkívüli megállás okát. Valamelyik állomáson mégis belopódzott a vonatba két ujságíró. Mikor a vonat már mozgásban volt, a velünk utazó rendőrfőnök felfedezte őket és kérdőre vonta, mit akarnak. Mint ujságírók nem vették el lélekjelenlétüket és kirukkoltak vele, hogy interwie-kat akarnak. A rendőrfőnök szótlanul tovább ment és az ujságírók azt hitték, hogy már most minden veszélyen túl vannak. Azonban néhány perc múlva visszatért, mert csak a vonat vezetőjénél volt és mire az ujságírókhoz érkezett, a vonat is lassított és megállt. A rendőrfőnök kinyitotta a kocsi ajtaját és barátságosan így szólt az élelmes ujságírókhoz: «Legyenek szivesek leszállani, a vonat külön az önök kedvéért állott meg». És a publicitás emberei leszálltak érthetőleg nem jó kedvvel sok-sok kilométerre távol minden várostól.

Chicago.

A bíborvonatnak a menetrend szerint 9 óra 50 perckor kellett megérkezni Chicagóba. Nem az állomásra futott be, hanem azon a külön kiszálló helyen állott meg, melyet erre az alkalomra rögtönöztek a Soldiers Field közelében, mely színhelye volt a nagy eucharisztikus ünnepeknek. A kardinálisok a vonat étkezőkocsijában gyülekeztek. Innen kellett a program szerint kiszállniuk. A vonat már egész lassan mozgott, amikor az ablak előtt megpillantottam egy bíboros alakját. *Mundelein* volt, lelke és rendezője a következő egyszerű ünnepeknek, aki a chicagói hatóságok képviselőivel együtt várta a pápa követét. Ezekben a napokban alig volt a katolikus világban többet emlegetett név, mint az övé. Megjelenése kedves és lebilincselő. Igen fiatalosan mozog, hiszen még hatvanéves sincs. Erősen barna arc; dús szemöldökei alól mélytüzű fekete szemek csillognak elő. Az egész arc tetterős léleknek kifejezője.

Mikor a vonat megállt, elsőnek a pápa követe hagyta el a vasúti kocsit. Utána, mint a bíborosok legöregebbje, a hercegprímás szállt ki. Egynéhány szót vált *Mundeleinnel*, röviden bemutatja kíséretét és tovább indul a kocsik felé, mert a program szerint itt kinn a vonathoz nincsenek hosszas üdvözlések.

Mikor a bíborosok és kíséretük kocsikra szálltak, felfejlődött a menet a Michigan Avenuen, Chicago legnagyobb sugárútján, ahol erre az alkalomra egyszerűen beszüntettek minden forgalmat.

Az út oldalán legalább 250.000 ember helyezkedett el és éltette a pápa követét. Egyik amerikai magyar újság másnap azt írta, hogy «a közönség szinte megvadult az áhitattól és a lelkesedéstől». A *megvadult* szó talán nem egészen irodalmi jellegű ebben a vonatkozásban, de amennyiben az örömmek és lelkesedésnek egészen extatikus megnyilvánulásaira akart célozni, nem kifogásolható.

Másfél óráig tartott a vonulás a Szent Név-székesegyházig, ahol a pápa követét külön fogadták, míg a primás a többi bíborosokkal együtt a Drake-hotelbe hajtatott, Chicago legnagyobb és legelőkelőbb szállójába. Ez szolgált lakásul egy hétig az összes bíborosoknak, kivéve a pápa követét, aki az érseki palotában szállt meg.

Szinte kábultan érkeztem szobámba. Mikor már kissé megpihent agyam, elgondolkoztam. Néztem az ablakon keresztül a Michigan-tó végtelenbe nyúló tükrét, melyet erősen korbácsolt a hűvös canadai szél. Az jutott eszembe, amiről Apponyi Albert is megemlékezett a legutolsó Katolikus Nagygyűlésen mondott beszédében, hogy tudniillik milyen kellemesen ható ellentét az, hogy itt Chicagóban tartják meg ezt a nagyszerűnek ígérkező eucharisztikus kongresszust, abban a városban, mely ki van híresztelve a legkönyörtelenebb üzleti szellem, a bűnözők, a hitetlenek, a türelmetlen szektáriusok városának. Valamikor egy angol író, *W. Stead*, egy könyvet írt ilyen cím alatt: *Ha Krisztus Chicagóba jönne*. Ebben a könyvben, mely annak idején nagy port vert föl, sötét színekben festi Chicagónak erkölcsi romlottságát. Arra a következtetésre jut, hogy bizony ez a nép sietne elkergetni maga köréből Krisztust, ha tényleg megjelenne közöttük. Az eddig tapasztaltak az ellenkezőt igazolják. Úgy látszik, már eljött ide Krisztus titokban kegyelmeivel és megváltoztatta a világváros lakóinak erkölcsét. S a következő napokban látni fogjuk, hogyan fogadja ez a nép Krisztust az ő dicsőséges megjelenésében.

Pénteken, 18-án volt a polgári hatóság részéről rendezett hivatalos fogadtatás. Ezt a Coliseumban, a város legnagyobb csarnokában rendezték, ahol 18.000 embernek van ülőhelye s ezenkívül még hatezer állóhely. A hatalmas terem színültig megtelt. Az erkélyek pedig csak roskadoztak a tömegektől. Ebben a teremben az elnökválasztási harcokban az Unió legkimagaslóbb politikusai szerepeltek már, itt jelölték *Rooseveltet*, *Taftot*, *Hardingot* az elnökségre, de a pápa követe még nem jelent meg soha. Nem esoda, ha ez a rendkívüliség megmozgatja még a legflegmatikusabb kedélyeket is. Az ülést Mr. F. *Kelly*, a chicagói katolikus jótékony-sági mozgalmak egyik vezére nyitotta meg, aki azután amerikai szokás szerint bemutatta az egyes szónokokat. Beszélt *W. Dever*, Chicago polgármestere, *Mr. Len Small*, Illinois állam kormányzója. Mindkettőt nagyon megtapsolták, de mikor *Davis* munkaügyi

miniszter lépett a dobogóra, a taps egyenesen fülsiketítővé vált. A miniszter Coolidge elnöknek 16-áról keltezett levelét hozta, melyben az elnök kimentí távolmaradását. Davis a levelet maga olvasta fel. Az elnök levelében hangsúlyozza, hogy Amerika anyagi jóléte fiainak hitén és vallásos lelkületében bírja magyarázatát.

Szeretnek minket azzal megvádolni, írja Coolidge, hogy sokkal nagyobb súlyt helyezünk az anyagiakra, mint a szellemiekre. Lehet, hogy e kritikának nem annyira azért vagyunk kitéve, mert valóban anyagiassabbak vagyunk, mint mások, hanem azért, mert az anyagiak terén nagyobb eredményeket értünk el, mint mások.

A legjobb válasz különben erre a vádra az, hogy az anyagi prosperitást nem lehet elképzelni a lélek realitásai nélkül.

Nem lehet egy kereskedelmi rendszert felépíteni hitel, bizalom és hit nélkül. Tisztesség és becsület nélkül nem lehet gazdasági előmenetelt tenni.

Ugyanez áll a kormányzatunkra is.

A despoták ideje lejárt és nincsen ország, amely az erőszakra alapítsa a hatalmát. Csak az igazságra lehet a hatalmat alapozni.

Semmiféle kormány nem tarthatja meg sokáig a hatalmát, amely a néppel szemben nem tudja bebizonyítani, hogy igazságos. Ha a mai országunkban rend van, ha a mi országunk fiai ragaszkodnak az alkotmányhoz, annak az az oka, hogy ez az alkotmány a vallás alkotó elemeire van felépítve.

Ez az oka annak, hogy a hitélet olyannyira fontos ebben az országban. A szabad vallásgyakorlat egyike az ország alapvető alkotmányos tételeinek. Ha Amerika anyagilag boldogul, annak az az oka, mert az emberi tisztesség, a becsület és az igazság szellemében él.

Davis, aki különben szabadkőműves, a levél felolvasása után beszédet mondott és visszatért az elnöki kézirat gondolataira. Olyan dicséretet mondott az Egyháza, amilyen szabadkőműves ajkát Európában sohasem hagyta el.

A primás az esti ülésről fáradtan tért vissza a szállóba. Szótlan volt, elgondolkozott és szinte látszott, hogy gondolatai pihentetőleg, megnyugtatólag hatnak egész lényére. Talán arra gondolt, hogy ezen a napon töltötte be életének 74. évét, melyről barát és ellenség egyaránt elismeri, hogy egy munkás ember élete. Vigasztalódhatott a gondolatnál, hogy születési évfordulója Krisztus és az Egyház egyik páratlanul impozáns megdicsőítésének kezdetével esik egybe s hogy ebben a nagyszerű vallásos manifesztációban cselekvő részt vehetett patriarchai korában is.

A szombati nap a közeli magyar telepek látogatására volt szánva. Közeliek voltak tudniillik amerikai értelemben s ilyen amerikai közelség egyáltalában nem zárja ki, hogy az embernek ne kelljen órákig automobilozni. A primás korán reggel indult el kíséretével. Hozzácsatlakozott *Hanauer* püspök is. A kocsik először East Chicagóba hajtottak, ahol a primás a templomban rövid

beszédet intézett az összegyűlt hívekhez. Utána ismét kocsiba ült s áthajtatott Garyba, egy gombamódra terjeszkedő új városba, amely már Indiana államhoz tartozik. Itt a templomban újra beszélt és áldását adta az egybegyűltekre.

Június 20.

A kongresszus megnyitásának napja. Tegnap a papok ezrei gyóntattak s ma reggel öt órától kezdve állandóan tömve vannak a templomok. *Mundelein* bíboros egy millió szentáldozást ígért erre a napra a Szentatya szándékára. A templomokból küldött jelentések alapján megállapítást nyert, hogy nem egy millió, de *egymillióöttszázezer ember járult az Úr asztalához*. Ez az élő hit és szeretet a szentségi Jézus iránt méltó bevezetése volt a kongresszusnak. A primást az érsek egyik helynöke, Mgr. *Rempe* hívta meg, hogy misézzék templomában. A mise kilenc órakor kezdődött. Annyian áldoztak itt is, hogy két papnak kellett jönni segíteni az áldoztató primásnak. Mikor két nappal előbb a primás első látogatását tette *Mundelein*-nél, átadott neki egy pergament, melyet hazulról hozott. A pergamenen három nyelven (latinul, magyarul és angolul) meg volt örökítve, hogy ugyanezen a napon a kis szenvedő Magyarországon 500.000 ember fogja felajánlani szentáldozását a Szentatya szándékára és ilyen módon akar lelki közösséget vállalni a chicagói ünneplőkkel. *Mundelein* szemmel láthatólag meghatotta a kedves gondolat. Amint később megtudtam, azonnal rendelkezett, hogy az okmányt berámázzák és felakasszák szemináriumában, melyre egész főpásztori szeretetét fordítja s mely neki legkedvesebb alkotása.

Délben volt a kongresszus megnyitása a székesegyházban. *Heylen* püspök mondta a nagymisét. A pápa követe, kivüle tizenegy bíboros és a püspökök százai voltak jelen. A mise felejthetetlenül szép volt.

Délután a magyar szakosztály tartotta ülését a szent Lőrinc-teremben. Megjelentek *Hanauer* István váci megyéspüspök, *Horváth* Győző kalocsai segédpüspök, az otthonról jött papok, az amerikai magyar papság Chicagóban időző tagjai és igen szépszámú közönség, mely megtöltötte a nagy termet. Az ülést a hercegrimás nyitotta meg a következő beszéddel:

«Kedves Katolikus Magyar Testvéreim! Az Úr Jézus nevében üdvözlöm katolikus magyar testvéreimet, kiket az Úr Jézus szeretete hozott össze a chicagói eucharisztikus kongresszusra az Egyesült-Államokból, Kanadából, Magyarországból, édes hazánkból és mindazon országokból, amelyben a magyarság szétagozott és szétszórtott. Nagy öröm nekünk itt, tengereken túl együtt lennünk az Úr Jézus mellett, látva az ő dicsőségét, amely betölti a föld kerekességét. Az örvendezésnek ebben a pillanatában a nagy Apostol szavai jön-

nek az ajkamra, amelyekkel korintusi híveit üdvözölte: «Kegyelem nektek és békeség az Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól. Áldott legyen az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus atyja, az irgalmasság Atyja és minden vigasztalás Istene, aki megvigasztal minket minden háborúságunkban és szorongatásunkban». (II. Cor. 1. 2. 3.)

Valóban nagy vigasztalás a magyar nemzet szorongattatása és szétszórátása közt — történt legyen az akár erőszakosan, akár fiainak az életért való küzdelmében — hogy itt, ahol minden nemzetek megjelentek az Úr és egyben a világ színe előtt, mint egy törzsből hajtott nép, mint az emberiségnek olyan családjá jelenhetünk meg, amelynek nemesi címerébe a keresztény Európáért és civilizációért önnön vérével áztatott kardot rajzolt a történelem s amely nép és család nem feledkezett meg anyjáról, a katolikus egyháztól, amely nevelte és történelmi hivatású nemzeté tette a föld azon táján, hova a Gondviselés vezette. Katolikus hitéről és lelkiületéről tesz tanúságot most is — bármely világrészben és bármely országban legyen is ideiglenes, földi hazája — mikor mint számra nézve kis nép az emberiség nagy családjában ilyen szép számban jelenik meg ott, hol a világ hitvallást tesz Jézus Krisztus és az ő Egyháza mellett.

Az eucharisztikus Jézusnak szerete a magyar népnek egyik legszebb vonása és én itt, az amerikai földön tartott eucharisztikus kongresszuson is azt a népet és annak a népek vezéreit látom, akik templomaikban az Oltáriszentségről őseiktől öröklött szép énekeket zengenek, kiknek imádságos könyvéből is orgonailat száll az Úr Jézus földi trónjára, a tabernakulum felé. A magyar népnek a katolikus vallással való összeforrottságát, nemzeti és egyben katolikus tradícióihoz való hűségét mi sem bizonyítja jobban, hogy itt a messze Amerika földjén is az oltárokat szent István, szent László, szent Margit és szent Erzsébet képei és szobrai díszítik. A tengereken túl is egykori uralkodóházának kedves szentjeit kéri közbenjáról földi zarándoklásának útjain.

Ime, kedves magyar testvéreim, ennek a katolikus hitünkhöz és nemzeti érzéseinkhez való hív ragaszkodásnak köszönhetjük, hogy ma itt, a nemzeteknek az Úr Jézus előtt való hódolata ünnepe-n mi magyarok is együtt vagyunk, bárhová is vetett a sorsunk.

Sem országhatárok, de még tengerek sem tudtak és tudnak elválasztani. Egy hittel, egy érzéssel, a szeretet egységében vesszük körül a szentségi Jézust szenvedéseink és szétszaggatottságunk közepette, hogyne volna nagy öröm és nagy vigasztalás tehát ez a mi összetalálkozásunk, ez a mi egységünk az Úr Jézus szeretetében és trónja körül. És ha a szeretet örvendezésének, ha a lelki egyesülésnek helye van szívetekben, az Apostollal mondom és kérem: «Egyétek teljessé örömet azáltal, hogy mindig egyetértetek, egyenlő szeretettel bírtatok, egyakarátúak és egyértelműek legyetek». (Filipp. 2. 2.) Ez lesz a legnagyobb vigasztalás, örömhír és a remény záloga is mindazon magyar testvéreink számára, akik otthon vannak vagy akik a közönségből kiszakítva élnek, de akik lélekben mind itt vannak és akikhez így szól az Úr Ezechiél által: «Egy nemzeté teszem őket a földön, egy király lesz mindnyájunkon uralkodó és egy pásztoruk lesz mindnyájuknak». (17. 22.)

De, katolikus magyar testvéreim, tele van a mi szívünk azzal az örvendéssel is, amely minden nemzetek és népek szívét egyaránt tölti itt be a chicagói eucharisztikus kongresszuson. Ez pedig Krisztus-királynak diadala a világ felett. Az összes eucharisztikus kongresszusnak ez kidomborodó jellege: Krisztus uralmának elismerése, meghódolás a szentségi Jézus előtt, ki mondá: «Én veletek vagyok a világ végezetéig». Az Oltáriszentség körülhordozása a világ összes nemzeteinek imádatos hódolata és örvendező éneke közben mi más, mint az a királyi körmenet, amelyet a lelkek királya tesz a földön. Az itt megnyilvánuló hódolat és hitvallás Krisztus istenségének ünnepélyes megvallása. És épen ez jelzi legjobban történelmi mérőföldmutatóval az Úr Jézus diadalmas útjának állomásait, hogy ez a hitvallás ma Chicagóban, a nemzetek nagy találkozásán történik.

Ugyanis csak egy emberöltő múlt el azóta, hogy 1893-ban összeült Chicagóban az úgynevezett vallások parlament, amelyre a világ minden vallásának képviselőit meghívták, hogy a népek a vallások eszméit egymáshoz közelebb hozzák, ha lehet, egy vallásos ideává egyesítsék. A leírások szerint együtt ültek itt a keleti brahmánok és buddhisták, a kínai mandarinok és a japán boncok, az afrikai methodisták, a különféle protestáns vallások fejei és a papok mind díszbe öltözöttek. Bevonult teljes bibornoki díszben a nagy amerikai kardinális is, Gibbons, elfoglalta a számára fenntartott főhelyet s azzal az imával nyitotta meg a gyűlést, melyet Jézus Krisztus imádkozott először, melyre az Isten fia tanította az embereket: «Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben»... És vele imádkoztak — ki-ki a maga nyelvén és imája szerint — az Atyához a jelenlevők. A menyeyei Atyának megvallása után a világ minden tájáról összegyűlt nemzetek a chicagói kongresszuson ma is azt vallják, amit Péter apostol mondott az Úr Jézusnak: «Nos credimus, quia Tu es Filius Dei vivi. Mi hisszük, hogy Te vagy az élő Istennek fia».

Tisztelt Kongresszus, ez a hitvallás a világ összes nemzeteinek részéről az Úr Jézus fenséges diadala. Az egész világ hirdeti és ismeri: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. Ezzel a diadalérettel és az ebből fakadó örömmel kell itt megtelnie minden katolikusnak, minden résztvevőnek. Éreznünk kell mindnyájunknak, kik ezen a kongresszuson és majd a hatalmas, világra szóló körmeneten résztveszünk, hogy az Úr Jézus diadalmaskodott a világon, hogy az Úr országának terjedése folyton előre halad és hogy a szentségi Jézus titokzatos földi életének kegyelmi működése szerzi meg ezt a diadalt. Mindnyáján ismerjük s sokszor átéljük ott-hon az úrnapi körmenet örömét, mikor a falu díszbe öltözik és énekeket zengve kíséri az Oltáriszentséget.

Az Úrnapja is a diadal napja és ünnepe. Ezt szimbolizálják és fejezik ki a hódoló körmeneten a fegyverek ropogása, gallyakkal feldíszített házak és oltárok, az Oltáriszentséget vivő pap lábai elé szórt virágok, hogy a szentségi Jézus hordozója virágszönyegen járjon. Itt, a chicagói eucharisztikus világkongresszuson az egész világ együtt tart Úrnapot. Az egész föld kerekiségének népe együtt kíséri útján az Oltáriszentséget. Ezen a világot átfogó Úrnapon tehát fokozottan kell érezni mindazt a diadalmamort és édességet, amelyet az Úrnapja a hívőknek az otthonukban jelent. Legyen tehát itt az

első és leghatalmasabb érzésünk a diadalézés, az Úr Jézus diadala, amely a hit diadala a látható világ, a szellem diadala az anyag, a kegyelem diadala a természet és az Egyház diadala a világ felett. Az Oltáriszentség tiszteletében és imádásában győzedelmeskedik a hit az érzékek felett: a kenyér színét látjuk és Jézus testét vesszük. A panis coelestis, az égi kenyér a lelket táplálja, a szellemet elteti. A szentségi kegyelem maga a legcsodálatosabb egyesülés Krisztussal. A panis vitae nemcsak kegyelmet ad, hanem Krisztusban az örök életet. Az Egyház pedig az úrnapi körmenetben szemlélheti a maga diadalát, mert ő közvetíti, ő őrzi az Oltáriszentségben azt, aki mondotta: «Én veletek vagyok a világ végétéig és aki győzelmet aratott a világ felett».

Kedves Katolikus Hívek! Az Oltáriszentség és az Oltáriszentséggel való körmenet, mint a győzelem ünnepe egészen külön áll az egyházi ünnepek és szertartások között, amelyeket a küzdő Egyház híveivel és hívei számára tart. Az egyházi liturgia majdnem mindig bűnösségünk érzetét kelti fel, könyörületért és megbocsátásért esedezik. A siralom völgyében a száműzetésről és az örökhazában való vágyódásról beszél fenséges vagy szimbolikus nyelven. Az Oltáriszentség imádásánál, az úrnapi körmenetnél mindezen érzelmek háttérbe szorulnak. A himnuszok itt a hit fenségét zengik. Itt az ég száll a földre. Innen nem kell vágyódást kelteni. Itt maga az istenség van jelen és az élő Istennek, az eucharisztikus Jézusnak jelenléte boldogít. Az Oltáriszentség előtt a küzdő Egyház egybekapcsolódik a diadalmassal, feledi egy pillanatra az ő küzdelmeinek színterét és a dicsőséges seregekkel egybehangozóan zengi az angyalok énekét: «Szent vagy Uram, szent vagy, mindennél szentebb vagy» . . .

Az egyházi liturgia más alkalmakkor és ünnepeken a megtestesülés és a megváltás titkai körül folyik. Legtöbb egyházi ünnepünk fenséges emlékezés a megváltás és a Megváltó életének egy-egy tényéről. Az ünnepek szép történelmi valóságokat állítanak elénk az Úr Jézus, Szűz Mária és a szentek életéből. Még a nagypénteki körmenet is a Szentséggel az Úr sírjához, a sirbatételre való emlékezés is tele van szomorú fájdalom érzésekkel. Az úrnapi körmeneten csak a győzelemnek és jubilálásnak dallamai szólnak. Olyan nap és ünnep ez, mikor az Oltáriszentséget követve mindenki szívből énekelni akar az eucharisztikus Jézusnak, a kenyér színe alatt rejülő Istennek.

Faber, a jeles angol oratorianus mondja, hogy az egész egyháztörténelem tulajdonképpen egy végelosszat nem érő és nagyon különféle jellegű körmenetek sorozata. A küzdő Egyház, mint egy zarándokló karaván halad keletről nyugatra, délre és a világ minden tája felé. Először csak az apostolokat látjuk kicsi seregükkel Róma kapuiban, a zsinagógák ajtajában, a római provinciákban. Majd e martirok hosszú sora vonul a katakombákba. Azután felcsillog a császári hatalom díszében a kereszt és jelzi a világnak, hogy in hoc signo vinces. Ismét pusztákba és magányba húzódnak a remeték és a szerzetesek és így megy ez tovább, míg nem az egész civilizált világ bekapcsolódik a körmenetbe. Ez egytől-egyig mind a küzdő Egyház felvonulása és ennek a felvonulásnak és harcnak ma sincs vége, csak az Egyház ellenségei változnak országok vagy világfelfo-

gásuk szerint. Az úrnapi körmenet nem is az Egyház végleges diadala még, amely után nincs több küzdelem. Az úrnapi körmenet és így fokozottabban az eucharisztikus világszertartás diadala abban áll, hogy a benne résztvevők hiszik és érzik, hogy Jézus, az élő Isten, a szentségben köztük és jelen van. A hitnek és szellemnek, Jézusnak diadala ez a világ és az anyag felett. Ilyen ünnepe csak a katolikus világnak van és ezért diadalmas körmenete ez az Egyháznak küzdelmei között.

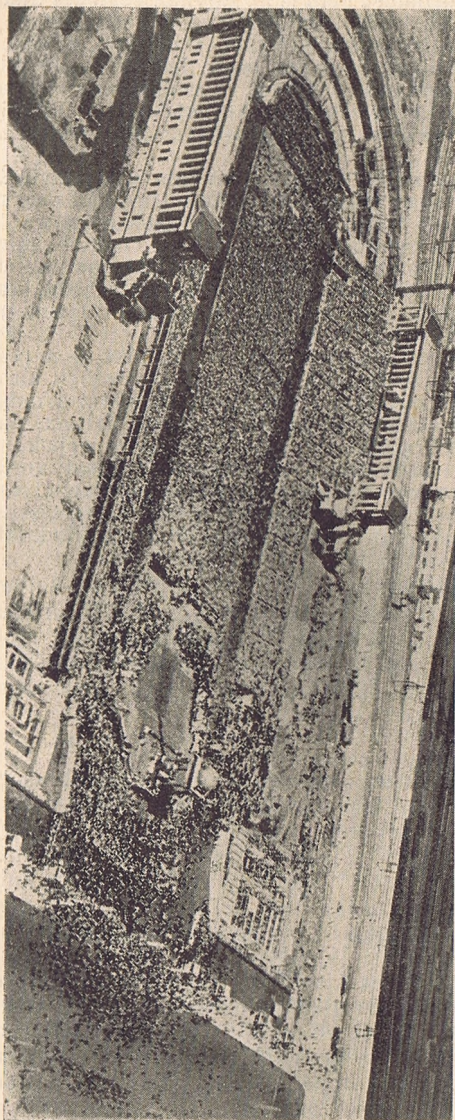
Az Úr Jézusnak eme diadala, amely olyan fenségesen nyilvánul meg itt Chicagóban és oly nagy méretében, milyent a világ még nem látott, az öröm mellett tehát nagy vigasztalás is azok számára, kiknek az Úr Jézus szeretete él szívében és akik bíznak Őbenne. A széttörött és szétszórt magyarság, amelyet az Úr Jézus szeretete hozott össze erre az eucharisztikus kongresszusra, az Úr Jézus diadalának e felemelő hatása alatt csak meg fog erősödni hitében, hogy Nála keressen segédelmet.

Az Úr Jézus nevének ma is ugyanaz az ereje, mert Ő «ugyanaz tegnap, ma és mindörökké». (Zsid. 13. 8.) A Jézus nevében harcoló és erejében győző őseink buzgósága, hűsége, ha meglesz a magyar nemzedékekben és a bárhová sodródott magyar nép fiaiban, akkor még szebb és jobb jövő virradhat rá és a keresztény népek nagy családjában tovább élheti történetét és teljesítheti hivatását, amelyet ezer év óta betöltött. Amikor katolikus hitünk legünnepélyesebb megnyilvánítását tanúsítjuk itt az eucharisztikus kongresszuson, mikor a többi nemzetekkel együtt örvendezve követjük diadalútján az eucharisztikus Jézust...

A primásunk kívül beszéltek még: *Túri Béla* prelátus-kanonok, *Kováts Kálmán* mc keesporti plébános és *Meszlényi Zoltán*, a primás titkára. Az ülés 7 óra után ért véget. A szent Lőrinc-teremből a primás a chicagói magyar templomba ment, ahol szentségimádást tartottak, melynek keretében *Tóth Tihamér* egyet. tanár mondta a szentbeszédet.

Június 21.

A kongresszus megnyitásán, melynek színhelye a székesegyház volt, nagy tömegek nem vehettek részt hely hiánya miatt. A nyilvános üléseket és istentiszteleteket, melyekbe a nagy tömegek is bekapcsolódhattak, a *Soldiers Fielden* vagy amint más néven nevezik, a *Stadionban* tartottak. A *Soldiers Field*, melyet a háború hőseinek tiszteletére neveztek el így, egy hatalmas terület, melyet lassan-lassan nyertek a Michigan-tó vizének visszaszorítása által. Itt építenek egy óriási méretű játékkeret. Az építés még nincs egészen befejezve. A tér hossza körülbelül egy kilométer, szélessége több mint száz méter. Két oldalán hatalmas, görög templomokra emlékeztető páholyok emelkednek. Az egész téren több mint százezer ülőhely van. A térség egyik végébe emelték az óriási méretű oltárt. A lépcsők 10 méter magasságra emelkednek a Stadion szintje fölé. Az oltár fölött óriási baldachin, a római szent Pál-

bazilika főoltára fölött levőnek utáinzata. A kereszt, mely a baldachin csúcán van elhelyezve, már eléri a 40 méter magasságot.

Tíz óra körül vonulnak be a bíborosok, akiknek trónjai az oltártól jobbra és balra vannak felállítva eléggé emelkedett helyen, úgy hogy végig tekinthetnek az óriási térségen. Mire beérünk, a Stadion közepe már olyan, mint egy mozgó fehér szőnyeg arany átszövésével. Ott helyezkedett el a 62 ezer gyermek, aki énekelni fogja a Missa de Angelis-t. Ruháik a pápai színekből, fehérből és sárgából vannak összetéve s csak a formákban különböznek a különböző iskolák szerint. Hónapokig tanulták a misét, melyről büszkén mondják, hogy ez az *ő miséjük*, mert hiszen ez a nap a kongresszus programja szerint a gyermekek napja.

Felmegyek egy pillanatra az oltárlépcső legmagasabb pontjára. Elbűvölve állok ott. Szó nem jön ajkamra, csak érzéseim vannak. Ez a világ legnagyobb temploma, melyen a természet és az emberi munka együtt dol-

gozott. Mikor balfelé nézek, a Michigan-tó tükrét látom, melynek hullámai szinte odasimulnak a nagy eucharisztikus színjáték templomának falához. Jobbfelől a világváros legnagyobb sugárútjának a Michigan-Avenuenak felhőkarcolói merednek elém. Mintha csak azért ágaskodnának, hogy lakóik jobban követhessék a Stadion misztikus ünnepségeinek szent cselekményeit. Elöttem 62.000 ártatlan gyermek, aki szent türelmetlenséggel várja, hogy megkezdhesse az Angyalok miséjének szeráfi zenéjét. Az oltár másik oldalán a pápa követe ölti magára a szent ruhákat, hogy bemutassa a vértelen áldozatot, az eucharisztikus áldozatot. Benn a Stadionban és azon kívül félmillió ember vár erre a szent cselekményre. Szivem szinte elszorul és elfordulok, hogy ne lássák, hogy könny csillog a szememben. S mikor elfordulok, megint a Michigan tükre csillog felém. E pillanatban *Mundelein* bíboros tegnapi beszédének egy gondolata jut eszembe, melyet már tegnap is oly szépnek találtam a székesegyházban, ma pedig fokozottan átérzem szépségét. Azt mondta beszédében Chicagó érseke, hogy itt megismétlődik egy evangéliumi jelenet. 1900 évvel ezelőtt Krisztus átment a galileai tengeren, a tulsó parton beszélt az összegyűlt embereknek s ki mondta a csodálkozást keltő szót: «Én vagyok az élő kenyér, aki az égből szállottam alá». Itt is egy másik, hatalmasabb beltengernek partján összegyűltek az emberek százezrei és most jön a tenger fölött felénk Krisztus a fehér ostya színe alatt s mi újra halljuk az isteni szót: «Én vagyok az élő kenyér».

Ha nem kezdődnek a mise s nem ütné meg fületem a lágy gregorián dallam, egy óráig is ott maradtam volna szinte önfeledten. Ettől kezdve követem a 62 ezer gyermekből álló kórus énekét, melynek pontossága fölülmúlta minden várakozásomat. Megértem *Mundelein* bíboros gondolatát, aki egy olyan népes kórusal akarta itt elénekeltetni a Missa de Angelis-t, amelynél népesebb — amint a hercegprimásnak mondotta — csak a mennyországban lesz. A mise elején szél kerekedett, néhány csöpp eső is esett, de az isteni Gondviselés nem engedte meg, hogy ezt a nagyszerű ünnepet zivatar zavarja meg. Az ég újra kitisztult és a mise nagyobb főnnakadás nélkül véget ért. Mindenki meghatva távozott a Stadionból. A nép között volt egy 82 éves öreg ír nő is, akiről följegyezték, hogy a mise után a belső lelki öröm ezeket a szavakat csalta ajkára: «Most már békében meghalhatok; ennél szebbet itt a földön már úgy sem látok».

Június 22.

A délelőtt a Stadionban hasonló program szerint folyt le, mint az előző napon. Ez a nap a nőknek a napja volt. Mgr. *Palica*, a római Vicarius Urbis helyettese tartotta a nagymisét. Utána beszédek következtek. A napnak kimagasló, felejthetetlen ese-

ménye a férfiak esti gyűlése volt. Ezt a gyűlést Holy Name Society (a szent Név Társulata) tagjai tartották, az a szervezet, mely eredetileg a káromkodás elleni küzdelem céljából alakult s ma az amerikai katolikusoknak három millió tagot számláló legerősebb férfiszervezete. Nyolc óra körül 200.000 férfi vonult föl katonás rendben a Stadionba. A bíborosok és egyházi előkelőségek helyet foglaltak. Megkezdődtek a beszédek és a legkitünőbb, legelőkelőbb szónokok beszéltek egészen tizenegy óráig. Amint a sötétség beállt, reflektorok és villamoslámpák ezrei gyulladtak ki, melyeknek sugarai elvegyültek a júniusi hold szelid fényárjában. A primás trónjának zsámolyán ültem és élveztem az estét. Talán az egész kongresszus alatt, amely minden szépsége mellett igen sok fáradtsággal járt, ez az este volt az egyedüli, amikor a pihenés és megnyugvás érzése lopódzott lelkembe. Nagyszerű dolog volt hallgatni a fényárban úszó éjtszakában a sok különböző nyelvű, remekbe öntött beszédet. A 200.000 főnyi hallgatóság hálásnak mutatta magát és szívesen tapsolt. S kétszázezer ember tapsa maga sem mindennapi élmény. Mikor *Reig* bíboros, a toledói érsek beszélt és megemlítette, hogy őt uralkodója, a Katolikus Király külön megbízta, hogy az ő személyét is képviselje az Oltáriszentség nagy ünnepein, különös rokonérzésem és tisztelem a spanyol uralkodó iránt tapsra ösztönzött és a következő pillanatban megmozdult az egész Stadion és 200.000 ember tapsolta, ünnepelte a spanyol királyt. Az ünnepség után mosolyogva említettem *d'Eril* grófnak, a bíboros mellé beosztott királyi kamarásnak, hogy büszke vagyok rá, hogy tapsommal megindítottam azt a tüntető óvációt, melyben az egybegyűlt közönség az ő uralkodóját részesítette.

Mikor minden beszédnek vége volt, tizenegy óra körül *Mundelein* bíboros az Oltáriszentséggel áldást tartott. Adott jelre a 200.000 jelenlevő férfi mindegyike elővett egy szál gyertyát és meggyújtotta. A 200.000 imbolygó gyertyafény tündéri látvány volt. A fénytenger felé ezüstkürtök hangja mellett adta *Mundelein* bíboros az áldást az ostyában rejtőző Ur Jézussal, aki itt a Michigan partján újra meg újra kijelentette a kegyelem szavával ezen az estén is a hívők ezreinek, hogy ő az élő kenyér, mely a mennyekből szállott alá.

Június 23

Ez a nap a katolikus tanulóifjúságé. Nekünk pedig azért nevezetes, mert mára tüzte ki a hivatalos programm a primás beszédét. A nagymise előtt megjelenik a primás a Stadionban s egyenesen a szószékre lép. 150—200 ezer ember lehetett már együtt a nagy térségen. Egy olyan hallgatóság, melyről igazán el lehet mondani a Szentírás szavait : «Minden néptörzsből, minden nemzetből a Bárány színe előtt». A bíboros tiszta hangon beszél és szavait 45 megaphon

adja vissza fölfokozott erősséggel az egész Stadion területén a leg-távolabbi szögletekben is. Beszéde így hangzott :

... «Et Ego commovebo coelum et terram et mare et aridam. Et movebo omnes gentes et veniet Desideratus cunctis gentibus et implebo domum istam gloria ... et magna erit gloria domus istius novissimae, plus quam primae ... et in loco isto dabo pacem. (II.7—10.) A Messiás eljövetelével járó nagy változásokról, az összes népek meghódolásáról, a második Istenházának a salamoni temploménál nagyobb dicsőségéről és e templomból kiáradó békéről mondta e jóvendöléseket Aggaeus próféta. Ennek a jóvendölésnek nagyszerű beteljesedése a chicagói eucharisztikus kongresszus, mikor tengereken és országokon át megmozdultak a nemzetek, hogy Isten második házában : a tabernaculumnak Jézusát, minden népek Királyát körülvegyék, körülhordozzák és hódoljanak neki. Ezt veniet Desideratus cunctis gentibus és az összes nemzetek által óhajtott el fog jönni, itt lesz köztünk az Oltáriszentségben, melynek templomát itt a chicagói körmenetben az ég fogja boltozni, falai befogadják a föld minden népeit stantes ante thronum et in conspectu Agni. Agnus in medio throni ... hi sequuntur Agnum cantantes canticum Agni — a trónus közepén lesz a Bárány, akit követnek a megváltás himnuszait énekelve.

És ebben az éggel, tengerekkel és szárazföldekkel határolt Istenházában meg fog ismétlődni a jeruzsálemi jelenet, mikor a parthusok és médusok, az elamiták és mindazok, kik Mezopotámiát, Pontust, Ázsiát és Egyiptomot, egyszóval az akkori civilizált világ egyes részeit lakták, felkiáltottak : «et quomodo nos audivimus unusquisque lingvam nostram, in qua nati sumus?» Itt is minden nemzet a maga nyelvén hallja dicsérni az Urat. Felszólalnak a nemzetek képviselői et enarrant magnalia Dei és beszélnek az isteni szeretet legnagyobb tényéről és csodájáról, az Eucharisziáról.

A magyar nemzet nevében köszönöm az ünnepségeket előkészítő bizottságnak és fejének, Chicago nagynevű bíboros-érsekének, hogy magyar nyelven is elhangozhatik az Úr dicsérete annak a magyar nemzetnek nevében, mely százados szokás szerint egymást is úgy köszönti : dicsértessék az Úr Jézus Krisztus! Ez a nemzet ezeréves multjából megtanulta azt is, hogy mit köszönhet egy nemzet életének dicsőséges és küzdelmes napjaiban egyaránt az Úr Jézus neve erejének. Amely nép századokon át az európai keresztény világot fenyegető ellenséggel szemben Jézus nevének kiáltásával vívta csatáit és aratta a kereszt diadalait, mely nép vezéreivel együtt a mennyei kenyér vételével erősítette magát a kereszténységért vívott élet-halálharcok előtt és amely nemzetet annyi más népek temetkezési helyén a kereszténység, a katolicizmussal összeforrt hazafisága tartotta meg ezer éven át, az a nép és nemzet jól tudja azt is, hogy micsoda nagy erőtényező, mily hatalmas faktor az Óltáriszentség a nemzetek életében. Talán szabad ennek tulajdonitanom és így a magyar nemzetnek multja és a kereszténység körül szerzett érdemei elismerésül veszem, hogy épen nekem, Magyarországi bíborosának juttatott feladatul beszélni arról, hogy az Oltáriszentség tényező a nemzeti életben.

T. Kongresszus! Már az ókori népek történelmében észlelhető az a törekvés, hogy a vallást a nemzeti élet kapcsává és hatékony tényezőjévé tegyék. A görög és római világban a vallási ünnepek és szertartások a nemzeti élet megnyilvánulásai is voltak. A rómaiak házi szellemein kívül a lares publici vagy a görögöknél a herosok, a város és az állam felett örökdő szellemek tisztelete, a Larentáliákon bemutatott áldozatok mind oda irányultak, hogy az ősök tisztelete, a nemzeti herosoknak bemutatott tisztelet által a nemzet szellemének egységét őrizték és fejlesszék. Jézus Krisztus az egyének lelkiségét hangsúlyozva, munkálva, úgy látszik, mintha a vallás nemzeti jelentőségére nem vetett volna súlyt. Ő nem egy nemzetnek, az egész emberi nemnek hozta az üdvösség vallását, mégis a kereszténység tudott olyan egységet és szellemet teremteni a népekben és szellemekben, amely a legteljesebb lelki közösséget hozta létre. Ezáltal megteremtette egy nemzet életében a legnagyobb áldást és erőforrást: az egy hitet, az egy szívvel-lélekkel való gondolkozást, az egy akarattal való cselekvést. És ennek a lelki közösségnek leghathatósabb szerzője éppen az Oltáriszentség, a Krisztussal való egyesülés az ő szent testének és vérének vétele által. Az Eucharisztia a panis vitae — az élet kenyere. Akik egyazon kenyérről élnek, egy testté válnak, quoniam unus panis, unum corpus sumus in Christo. Akik ugyanazt a vért isszák, az Úr Jézus véré, egy kerिंगés lesz bennük, az Úr Jézus élete virul ki bennük.

A tridenti zsinat az Oltáriszentségről, mint az élet kenyéreről szólva, ezt mondta: *sumi autem voluit sacramentum hoc tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur et confortentur viventes vita illius, qui dixit: qui manducat me et ipse vivet propter me.* Ezért mondja tovább a tridenti határozat az Eucharisziát *symbolum unius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuique nos tanquam membra arctissima fidei, spei et caritatis connexionem adstrictos esse voluit.*

Ugyancsak ezért nevezték a szentatyák az áldozást *communio*-nak, *communis unio*-nak, minden hívők egyesülésének Krisztusban és egymás között, mert ugyanazon mennyei kenyérnek vétele, a Krisztussal való misztikus egyesülés teremti meg a lelki közösséget és egységet, melynek égen és földön nincsen párja. A magyar nyelvben — minden más nyelvnél szebben és mélyebb értelemmel — testvéreknek nevezik azokat, kik egy húsból és vérből lesznek. Hasonlóképp testvérekké válnak azok is, kik az Úr Jézus egyazon testével és vérével táplálják lelküket és így valóban megvalósul a lelkek világában és a nemzetek életében, hogy az Oltáriszentség, a *communio* teremti a legteljesebb egységet és egyetértést. Akik bálványoknak áldoznak, akik lelkét egy más világnézet foglalja le, azok nem is lehetnek részesei a mennyei kenyérnek, a lelki közösség szerzőjének, *non posse eos* — mondja a tridenti zsinat — *qui participatione mensae daemoniorum polluit sint, mensae Domini participes fieri.*

De nemcsak a nemzeti lélek egységének szerzője és megóvója az Eucharisztia. A mennyei kenyéren nevelődik a tiszta nemzeték, mely a fajokat és nemzeteket a maguk lelki tisztaságában és erkölcsi erejében fenntartja. *Wollen wir das volle, herrliche, blühende*

Leben — állapította meg a bécsi eucharisztikus kongresszuson Van Rossum bíboros, pápai követ — wollen wir ein lebenskräftiges Volk, eine tüchtige, starke Generation, einen kräftigen Staat, dann soll die Religion blühen, soll der eucharistische Gott tief in aller Herzen wurzeln, das ganze private und öffentliche Leben durchziehen und beseelen. A nemzetek életében mutatkozó erkölcsi romlás, a krisztusi szellemmel meg nem férő szokások mind onnan vannak, hogy a keresztény társadalmak nem igazodnak az Úr Jézus erkölcsi felfogásához, nem élik azt az életet, melyet a mennyei kenyér, az Úr Jézussal való benső egyesülés fakaszt. Innen van, hogy a társadalmak megújhodását, a renovatio mundi-t az utolsó évtizedek pápái az Eucharisztia tiszteletének felvirágzásától, a gyakoribb szentáldozástól várják. X. Pius, aki a világ számára programmul adta, restaurare omnia in Christo, egyben az Eucharisztia pápája volt, ki az őskeresztények buzgóságára emlékeztető módon sürgette és valósította meg a hívek körében az Eucharisztia gyakori imádását és vételet.

Nem kétséges, hogy a nemzetek életében mutatkozó nagy szociális bajok ellen is gyógyítószer az Eucharisztia tisztelete. Az Úr testén és vérében megtestvériesülő polgárok közt több lesz a szeretet és az igazságérzés is. Laikusok és papok, munkaadók és munkások, előkelőbb származásúak és szegényebbek nem ellenségekként fognak egymással szemben állni, hanem mint unum corpus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Meg fogják egymást érteni, akik a békeesség Királyának asztalához járnak. Kevesebb lesz a bűnök száma, nem fogja felülni fejét ott a lázadás szelleme, ahol az eucharisztikus Jézus fog életet fakasztani a lelkekben. Scimus, quia omnis, qui natus est ex Deo, non peccat — mondja szent János apostol — sed generatio Dei conservat eum et malignus non tangit eum.

Sőt a nemzetek egymás közötti harca is meg fog szünni, ha a nemzetek az Úr Jézus testének és vérének vétele által megtestvériesülnek. Ime, itt a Verbum incarnatum diadalmenetében mily szépen megférnek és békésen összelengnek az egyes nemzetek zászlói, érzelmei és gondolatai. Egyformán dobbannak a szívek és gyúlnak ki az arcok a Lauda Sion énekétől, melyben benne zeng a hit diadala a hitetlen világon. A világbékének, a népek egységének gondolata hangzott ki már a nemzetek nagy Apostolának szavaiból: vocati estis in societatem Filii Dei Jesu Christi Domini nostri. És gyönyörűen fejeződik ki a testvérieség a legrégebb imakönyvben, melyben az áll, hogy dombokon és völgyeken megérett a vetés. A búzaszemekből, melyek az egész országban szétszórva keltek ki és értek meg, egy kenyeret sütöttek, melyet az Úr asztalánál használt a pap és vettek a hívők. Hasonlóképp bármely nemzet országában is nőttek a búzakalászkok és értek a búzaszemek, az Úr asztalánál de uno pane participamus, Krisztus Urunknak egyazon testével táplálkozunk mindnyájan, mely Krisztussal és egymás közt egyesít. Így fog megvalósulni a Krisztus országa, a Krisztus királysága és lesz igazság és béke a népek között. Beteljesül a népek és nemzetek életében a szoltáros látománya: orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis et dominabitur a mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrarum.

A magyarok szive repesett az örömtől és büszkeségtől. Másnap vezércikkben vetik össze az újságírók a hercegprimásnak és Kossuth Lajosnak szereplését és megállapítják, hogy a primás bizonyos szempontból többet használt ma nemzetének, mint Kossuth Lajos a maga idejében. Semmi kétség aziránt, hogy *magyar szó ilyen előkelő helyről még nem hangzott el Amerikában.*

Egész természetes, hogy a szónokló bíboros az amerikai köz-

A hercegprimás az újságírók között. A fehérruhás Mr. Breen.

vélemények homlokterébe került s amikor a sajtó tisztelettel fejet hajtott a bíborosi méltóság előtt, akkor ez a megtiszteltetés valamiképen hasznára volt annak a nemzetnek is, amelynek fiaként jött a bíboros Chicagóba. Ezért lehettek és voltak is az amerikai magyarok hálásak a primásnak. Nem szabad tudniillik elfelednünk, hogy a kivándorolt magyarnak nincs nagy becsülete az amerikai közvélemény előtt. Ebből magyarázható, hogy azok, akik felküzdötték magukat, iparkodnak kifelé eltitkolni eredeti nemzetiségüket és elvegyülnek a yankeek között. Már most ennek a lebecsült nemzetnek fiai közé jött el az Egyház bíboros főpapja, az a nagy

méltóság, amelyet az amerikai sajtó és az utána induló közvélemény különösen az Eucharisztikus Kongresszus napjaiban minden fölé emelt. Nemhogy elkerülte volna honfitársait, hanem ellenkezőleg fölkereste őket s látogatásaival mintegy vallomást tett Amerika színe előtt, hogy ő is ebből a nemzetből való. Ezért voltak hálásak az amerikai magyarok. Szónoklataikban, sajtójukban azt hangsúlyozták, hogy a «bíboros-hercegprimás fölrakta a magyarságot Amerika térképére». Így akarták kifejezni, hogy a primás, a bíboros jelenléte ráirányította jobban a közvélemény figyelmét magára az amerikai magyarságra is.

A kongresszus minden vonatkozásban mesésen volt megszervezve. Ugyanezt kell mondani különösen a kongresszussal kapcsolatos sajtópropagandáról. Nem kevesebb, mint 400 újságíró és fényképész állott a kongresszus rendelkezésére. S ha Mr. Breen, a sajtóosztály főnöke, interwiewt akart valamelyik egyházfejedelemtől, 8—10 újságíróval együtt jelent meg, akik mind különböző világlapok képviselői voltak. Rövid néhány óra mulva már millió és millió lappeldányban lehetett olvasni a tett közléseket. S míg azelőtt a nagy lapok a kizárólag vallásos tárgyú közlések elől elzárkóztak, addig ezekben a napokban a legnagyobb lapok egész oldalakat szenteltek a kongresszusnak és például a Herald Examiner egész liturgikus kommentárokat közölt a Stadion szent cselekményeiről. Az egész sajtó egyöntetűleg megállapította, hogy az eucharisztikus kongresszus egy nagy esemény (great event) és egy csodálatos dolog (a wonderful thing). Eszerint méltatta is egyes mozzanatait.

Magától értetődik, hogy a sajtó legtöbbet foglalkozott annak a 12 bíborosnak személyével, akik eljöttek Chicagóba. Ezek mind nagy nemzetek fiai voltak, kivéve a magyar primást. Egészen természetes, hogy amikor a chicagói nagy katolikus tüntetés alkalmából, mely igazán nemzetközi volt a szó katolikus értelmében, egy hihetetlen, arányú sajtószervezet és az utána induló közvélemény foglalkozott az egyes nemzetekkel és pedig jelenlevő képviselőikkel kapcsolatban, akkor a magyar bíboros-primás, akivel méltóságban egyenlő képviselőket csak a legnagyobb nemzetek tudtak küldeni, hozzáemelte bizonyos szempontból saját nemzetét a többiekhez. S ennek hasznát legközvetlenebbül az amerikai magyarok érezték.

Június 24.

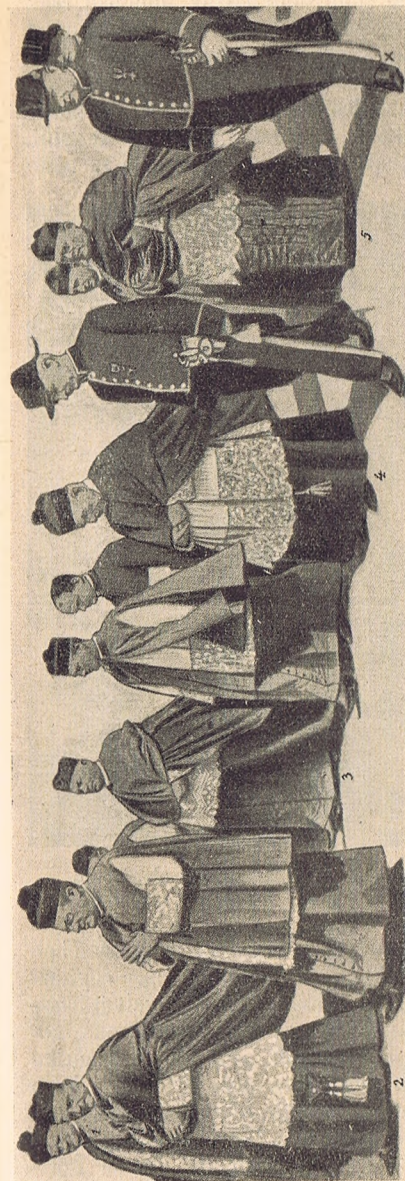
Másnap, június 24-én, a nagy befejezőkörmeneten látjuk a primást annak a hatalmas szemináriumnak kétezer holdas parkjában, amelyet nagynevű alapítója, Mundelein bíboros St. Mary of Lakenek nevezett el. A papok ezrei, 265 püspök és 57 érsek indult el két órákor körmenetben az Oltáriszentség előtt, melyet

a pápai követ, Bonzano bíboros hordozott. A baldachint előkelő világiak vitték, közöttük a híres kínai mandarin, *Lo-Pang-Ho*, akit csak úgy szerepeltetett az amerikai sajtó, mint Kina Rockefellerjét. Az Oltáriszentséget kísérte a tizenegy bíboros széteresztett uszályal. (Lásd a túloldali képet: 2. *Bonzano*, 3. *O'Connel*, 4. *Csernoch*, 5. *Dougherty*, 6. *Dubois*, 7. *O'Donnel*, 8. *Faulhaber*, 9. *Charost*, 10. *Landrieux*, 11. *Mundelein bíbornokok*.) Mindegyik oldalán prelátusok és pápai lovagrendek viselői haladtak. Az első volt a legöregebb bíboros, *O'Connel*, a bostoni érsek. Utána mindjárt a magyar primás következett. Alázatosan, összeszedetten követte az Oltáriszentséget. Szemében mély tűz, az öröm tüze fénylett. Örült, mert hiszen azért vette magára egy húszezer kilométeres utazás minden fáradságát, hogy itt, a nagy szeminárium parkban, a kies fekvésű tó partján kanyargó úton elvégezhesse az eucharisztikus hódolásnak zarándokútját, melyben minden emberi nagyság megalázta magát csak azért, hogy annál nagyobb legyen a kenyér színe alatt rejtőző Isten megdicsőítése. A körmenet közepén hatalmas zivatar kerekedett, jégeső esett. Mintha az isteni Gondviselés azért küldte volna, hogy próbára tegye az Oltáriszentséget kísérő méltóságoknak hűségét és alázatosságát. Azonban a körmenet nem bomlott fel, tovább vonult a nagy esőben is, mintha semmi sem történt volna. A bíboruszályok, a lila talárisok, a szép egyházi ruhák tönkre áztak, de mikor hús perc mulva kisütött a nap, megint csak az a gondolatom támadt, hogy talán ez a nagy eső is csak az Oltáriszentség dicsőségét szolgálta.

Toledo.

Június 26-án, szombaton a hercegprimás kíséretével Toledóba utazott. Vele mentek *Hanauer* és *Horváth* püspökök is. Toledóban van az egyik legvirágzóbb magyar hitközség, melynek lelkes plébánosa *Eördögh Elemér*. Eredeti program szerint a hercegprimás csak bérmálni jött volna ide, azonban utóbb még egy nagyobb jelentőségű és az egész toledói egyházmegyét érintő meghívást kapott *Stritch* püspöktől, aki arra kérte, hogy toledói tartózkodása alatt áldja meg az épülő székesegyház alapkövét.

Megérkezéskor az egyházi és világi hatóságok képviselőinek élén maga a püspök várta az állomáson az érkező bíborost. Fellobogózt kocsikon vonultak a szent Erzsébet magyar plébánia-templomba, ahol a primás az Oltáriszentséggel áldást adott. Este a plébániai magyar iskola nagytermében a gyermekek üdvözölték a magyar vendéget virágosóval és színdarabbal. Megható volt látni, mennyi ragaszkodás van még a fiatal gyermekekben

is az óhaza iránt, melyet ők még soha nem láttak, melyről csak édesanyjuk ajkai meséltek nekik csendes téli esteken a napi munka után. Előadtak egy irredenta és legitimista színdarabot, mely tele volt tüzzel és ragaszkodással az örökös király iránt.

Másnap, vasárnap volt a bérmálás. Az ünnepi misét *Hanauer* püspök tartotta fényes segédlettel. A toledói püspök angolul, a primás magyarul szólt a hívekhez s azután a bérmálás szentsé-

A hercegrímás Toledóban megáldja az új székesegyház alapkövét.
(Mögötte állanak Hanauer megyés- és Horváth felszentelt püspökök.)

gét osztotta ki. A díszebéden, melyet az iskola nagytermében tartottak, fényes pohárköszöntőkben ünnepelték az egyház-fejedelmet, melyre ő latinul válaszolt. Általában a latin nyelvet használta ilyen alkalmakkor, mert az angolt nem bírja teljesen, más modern nyelvet pedig ünnepélyes alkalmakkor nem akart Amerika földjén használni. Bár a jelenlevők nagy része nem értette a latin beszédet és utána tolmácsolni kellett, mégis különösen mély benyomást tett a hallgatókra már maga az a tény, hogy az ünnepelt egy olyan nyelven szól hozzájuk, melyet ők igazán holtak, könyvekben eltemetettnek gondoltak.

Délután volt a templom alapkövetétele. Erre az alkalomra bejött az egyházmegye papságának nagy része. Ezzel a szertartással a magyar primás örökre beírta nevét a toledói egyházmegye történetébe. Ki is emelték ezt azon a banketten, melyet este a püspök adott a primás tiszteletére s melyen az egész papság részt vett. Újra latinul beszélt és elismeréssel adózott az amerikai papság hitből és szeretetből táplálkozó tevékenységének, melynek

A hercegprimás Toledóban bérmálni megy.
(A menet élén halad Stritch toledói püspök.)

csodás eredményeit láthatjuk. A papság az elismerő szavakat meleg ovációval viszonzta.

Másnap *Hanauer* és *Horváth* püspökök búcsúztak a primástól. Az előbbi megkezdte kanadai útját, az utóbbi pedig St. Louisba utazott, ahol résztvett a székesegyház felszentelésén. A primás a következő napokat arra használta fel, hogy egy kissé elvonuljon és erőt gyűjtsön az útiprogramm még hátralévő részére. Egy-két napot az Erie-tó partján töltött, azután elment a Niagaravízeséshez. Innen visszatérőben meglátogatta egy délután a buffalói egyházközséget is, melynek plébánosa *Mosonyi* Lipót, az esztergomi főegyházmegye papja.

Csernoch János dr. hercegrímás a toledo-i püspök, Hanauer A. István váci püspök, Horváth győri fel-szentelt püspök és Eördögh Elemér toledo-i plebános kíséretében.

Detroitban.

Július 2-án este szállt a primás hajóra Buffalóban, hogy átmenjen Detroitba. *Tourner* püspök és a város polgármestere egészen kabinjáig kísérték. A hajó, mely az éj folyamán végigszelte az Erie-tavat egész hosszúságában, reggel kilenckor kötött ki Detroitba. A kikötés helyén *Gallagher* püspök, gróf *Széchenyi* László követ, *Kovács* Lajos plébános és nagyszámú közönség várta a primást, aki az új püspöki palotába hajtatott. Másnap délután volt a bérmálás a szent Kereszt-templomban, mely a magyar hitközség temploma. Rekkenő, igazi amerikai hőség volt, de a primás győzte a munkát. Beszédet mondott s azután több mint négyszáz gyermeket megbérmált. Mire bevégezte, a szó szoros értelmében merő víz volt még felsőruhája is. S mint rendesen, ez alkalommal sem lehetett elkerülni a díszebédet sem, úgyhogy már tíz óra felé járt az idő, amikor visszatérhetett a távollevő püspöki palotába.

Detroiti tartózkodása alatt a bíboros megtekintette az egyházmegye intézményeit, elsősorban a nagyszerű szemináriumot, amelyet a püspök alig néhány hónap alatt emeltetett. Ha az ember végigjárja ezeket az intézményeket és megtudja, hogy felépítési költségeik 4—5—9 millió dollárt emésztett fel, megbámulja az Egyház teljesítőkéességét amerikai földön. Mindezek az óriási összegek szegény emberek önadózásából jönnek össze. A detroiti magyar templom is új; felépítése több mint százezer dollárba került, melyet a hitközségnek önerejéből kell kifizetni. A bérmálás után ezekről a dolgokról beszélgettünk s a beszélgetés folyamán megtudtam, hogy Detroitban egy szegény munkásnak évenként 35—40 dollárjába kerül az, hogy ő gyakorlati katolikus és a magyar hitközség tagja. Ez a 35—40 dollár pedig egy közepes munkásnak körülbelül 7—10 napi keresete. Hogy ezek az egyszerű emberek ilyen összeget áldoznak az Egyházra, azt nem lehet egyszerűen azzal megmagyarázni, hogy Amerikában sok a pénz. Nyolcnapos kereset sok pénzt jelent a munkásnak Amerikában is; ennyit nem szívesen ad ki magától. S hogy mégis meghozza ezt az áldozatot, az csak mélységesen vallásos érzületből magyarázható és abból a ránevelésből, mellyel az Egyház amerikai szervezettségében hosszú időn át áldozatos lelkiültre tudta nevelni híveit.

Clevelandban.

Cleveland az Unio legnagyobb városai közé tartozik. Ez a magyarságnak legrégebb letelepedési helye, ahol hazánkiai nagyobb tömegben élnek, sok közülök már felküzdötte magát és tekintélyes helyet tudott biztosítani magának polgártársai körében. A primás

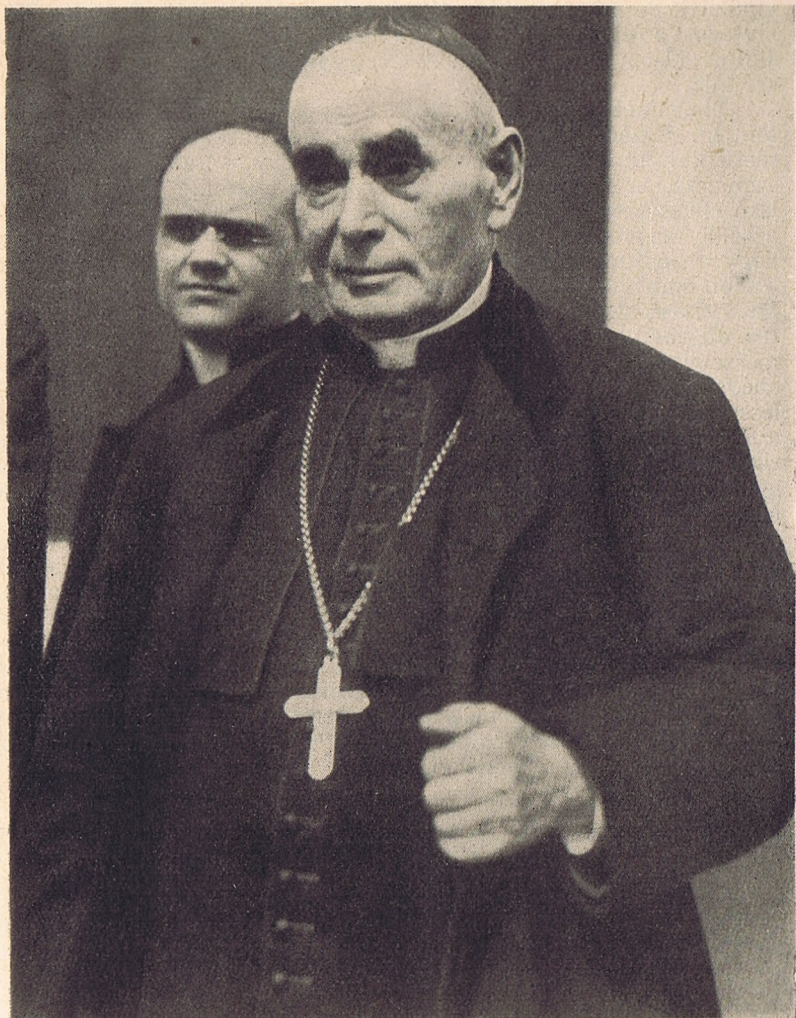

a magyarságnak ezt a központját semmiképen nem kerülhette volna el, még ha nem is adódott volna egy különösen kedves ünnepség, Böhm Károly prelátusnak, a szent Erzsébet-hitközség plébánosának aranymiséje.

A bíboros Detroitból vonaton ment Lorainig, ahol leszállt és automobliion folytatta útját Clevelandig. Vele utazott *Széchenyi* László és az amerikai magyar klérus több tagja. Egyenesen a székesegyházhoz hajtatott, ahol Schrembs püspök, az Egyesült-Államok egyik legkitünőbb egyházi szónoka fogadta papsága élén. A székesegyházi fogadtatás után a hercegprimás a szent Erzsébet-plébánia felé vette útját, ahol szállása volt előkészítve. A plébánia határán hatalmas magyar tömegek vártak lobogókkal. Olyan erős volt az élvezés, hogy egy pillanatra otthon képzeltem magamat.

A clevelandi ünneplés különösen azért volt meleg, bensőséges, mert ide a primás egy apostoli lelkű papnak, *Böhm* Károly prelátusnak aranymiséjére jött, aki ezelőtt több mint harminc éve Márianosztráról ment ki Amerikába, hogy mint első magyar pap szolgálja a magyar híveket. Nem anyagi érdekek vonzották, egyedül a lelkek szeretete hevítette. Hihetetlen munkát végzett. Kezdetben az egész Egyesült-Államok területe volt az ő magyar missziós területe. Newyorktól Sanfranciscoig járta keresztül-kasul az Unio nagy távolságait s ahol csak magyarokra akadt, mindenütt gyónatott, prédikált, apostolkodott és imádkozott. Aki a pénzen és hatalmon kívül más értékeket is ismer a világban, annak végtelenül jól esett látni, mint hajtottak fejet ez előtt az apostoli ember előtt nemcsak hívei, akik közvetlenül tapasztalták lángoló szeretetét, hanem minden rendű és rangú hivatalos személyek, akik részint az egyházi, részint a világi hatalom részéről adóztak neki elismeréssel. Szerénységében iparkodott magától mindent elhárítani, de egy pontnál nem tudta eltitkolni örömét s ez a primás jelenléte volt, aki elhozta neki hazája üdvözletét, amelynek szeretete az utolsó idők szomorúságai között szinte fanatizmussá erősödött lelkében; elhozta a márianosztrai erdők susogó köszöntését, melyeknek tövéből évtizedek előtt útra indult Amerika felé s elhozta minden magyar ember elismerő tiszteletét, akik nem felejtik el az idegenbe szakadt testvéreket és azoknak apostoli lelkű vezetőit. A primás szentbeszédében, melyet Böhm aranymiséje közben tartott, különösen kiemelte, mennyire becsüljük és tiszteljük mi, az óhazai magyarok, az amerikai magyarság vezéreinek önzetlen munkáját.

Cleveland után még egy állomása volt az Amerikát járó primásnak, Washington, ahol követünknek vendégszerető házában töltött két napot teljes visszavonultságban. A követ egy előkelő magyar úrnak minden szeretetreméltóságával vette körül a bíborost, aki igazán jól érezte magát Washingtonban és egy kissé kipihente az előző fáradságos utazásokat. Látogatást akart tenni Coolidge

A bíboros hercegprímás titkárával a Berengaria fedélzetén.

elnöknél, de mire a primás Washingtonba juthatott, Coolidge már elutazott a fővárosból. A kellemesen eltöltött két nap után a primás július 11-én tovább utazott Newyorkba, ahol hajóra kellett szállnia.

Harminchárom napot töltött a magyar hercegprimás Amerika földjén. Ezalatt képviselte Magyarország katolikusait egy nagy-szerű katolikus ünnepségen és amellett iparkodott megismertetni szerencsétlen hazájának jelenlegi szomorú állapotát, melybe rövid-látó ellenségei döntöttek. Bárhol jelent meg, már pusztá megjele-nése a magyarság apológiája volt. Nem tekinthető véletlennek, hogy a búcsúebéden, melyet Newyorkban adtak tiszteletére, nem kisebb ember, mint az Egyesült-Államok volt berlini nagykövete, Mr. Gérard, aki épen a háború előtt szolgálta hazáját ebben a fon-tos állásban, fejtegette hosszú pohárköszöntőben, mennyire ter-mészetellenes állapotokat teremtett a trianoni békekötés. A dísz-ebéden résztvevők zöme előkelő amerikai polgár volt, akik helyes-léssel kísérték Gérard fejtegetéseit. Nem lehet kételkedni, hogy ez a felvilágosító munka, melyben 33 napig tevékeny részt vett Ame-rika földjén Magyarország első méltósága is, meg fogja teremni gyümölcsét és meg fogja értetni Amerikával is a mi nemzetünk igazságát.

Július 14-én szállt fel a bíboros a Berengariára. Emberileg neki magas korában az amerikai út csak fáradságot jelentett, mégis őszinte örömet érzett, mikor visszagondolt rá. Mikor a hajó elhagyta a kikötőt, szótlanul nézte a lassan ködbe vesző Cityt s mikor már a Szabadságszobornak is elmosódtak a körvonalai, megtörte a csen-det ezzel a szerény szavakkal: «Talán mégis csak tudtunk valamit használni Magyarországnak Amerikában is». Azután elhagyta a fedélzetet, ahonnan én még sokáig néztem Long-Islandnak lapos partszegélyét. Képzeletemben pedig kergették egymást ennek az utazásnak nagyszerű emlékei.

*

Az első nemzetközi eucharisztikus kongresszus a franciaországi Lilleben volt 1881 július 28-án. A többi sorrendje a következő: II. Avignon 1882, III. Lüttich 1883, IV. Freiburg (Svájc) 1885, V. Toulouse 1886, VI. Páris 1888, VII. Antwerpen 1890, VIII. Jeru-zsálem 1893 (ezen első ízben volt, de még nem rendszeresen pápai legátus Langenieux reimsi bíboros-érsek személyében), IX. Rheims 1894, X. Paray-le-Monial 1897, XI. Brüsszel 1898, XII. Lourdes 1899, XIII. Angers 1900, XIV. Namur 1902, XV. Angouleme 1904, XVI. Róma 1905 (ezen X. Pius pápa is részt vett és elhatározta, hogy minden következőre pápai legátust küld), XVII. Tournai 1906, XVIII. Metz 1907, XIX. London 1908, XX. Köln 1909, XXI. Mon-treal 1910, XXII. Madrid 1911, XXIII. Bécs 1912, XXIV. Málta 1913, XXV. Lourdes 1914, XXVI. Róma 1922, XXVII. Amsterdam 1924.